

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Психолого-педагогічний факультет  
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«Допущено до захисту»

Реєстраційний № \_\_\_\_\_

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2025 р.

**ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ**

кваліфікаційна робота студентки  
групи СП-21  
ступінь вищої освіти бакалавр  
спеціальності 231 Соціальна робота  
освітньо-професійна програма  
«Соціальна робота»  
**Безсмольної Дар'ї Олегівни**

Керівник: кандидат педагогічних наук,  
доцент, доцент кафедри соціальної  
педагогіки і соціальної роботи  
**Размолотчикова Іванна Вікторівна**

Оцінка: Національна шкала \_\_\_\_\_

Шкала ECTS \_\_\_\_\_ Кількість балів \_\_\_\_\_

Члени комісії \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (прізвище та ініціали)

### **ЗАПЕВНЕННЯ**

Я, Безсмольна Дар'я Олегівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я, не надавав(ла) і не одержував(ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)\_\_\_\_\_

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи відбудеться «17» червня 2025 року о 9.00 годині на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійна програма «Соціальна робота», спеціалізація «Соціальна педагогіка».

Адреса: Навчальний корпус № 4 Криворізького державного педагогічного університету, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Героїв АТО, 79 а.

**Науковий керівник:** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету Размолодчикова Іванна Вікторівна.

**Рецензент:** асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук Лисоконь Ілля Олександрович

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. У роботі вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, зазначено експериментальну базу, особистий внесок і результати апробації кваліфікаційного дослідження.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело \_\_\_\_\_ (Безсмольна. Д)

## ЗМІСТ

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                         | <b>5</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ:<br/>КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....</b>    | <b>8</b>  |
| 1.1. Поняття «культура» в розрізі різних наук: основні підходи.....                       | 8         |
| 1.2. Культура мови фахівця соціономічної сфери як чинник культурного<br>різноманіття..... | 10        |
| 1.3. Особливості роботи соціального педагога з різними етнічними<br>групами.....          | 15        |
| Висновки до розділу 1.....                                                                | 18        |
| <b>РОЗДІЛ 2. РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У РОБОТІ З<br/>МОЛОДДЮ.....</b>                  | <b>20</b> |
| 2.1. Культура молоді: субкультура як напрямок роботи соціального педагога                 | 20        |
| 2.2. Методичні рекомендації з основ медіації в молодіжному середовищі.....                | 25        |
| Висновки до розділу 2.....                                                                | 29        |
| <b>ВИСНОВКИ.....</b>                                                                      | <b>31</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                    | <b>33</b> |

## ВСТУП

У сучасному суспільстві соціальна робота стала однією з найважливіших сфер, яка задовольняє потреби у підтримці вразливих верств населення. Соціальна робота полягає в тому, щоб допомагати людям орієнтуватися в складних ситуаціях життя.

Соціальні працівники допомагають багатьом людям, від маленьких дітей та їх сімей, до людей які страждають від адикцій, та тих хто певним чином зазнає труднощів в отриманні допомоги, захисту та покращенню рівня життя. Задля підвищення ефективності, фахівець повинен використовувати спеціальні підходи які будуть враховувати культурні аспекти кожної людини та культурну ідентичність, так як різні традиції, звичаї або цінності мають певний вплив на життя та поведінку людей.

Поняття культури розглядається в багатьох науках таких як: філософія, психологія, соціологія та культурологія, і досліджуються багатьма науковцями: Арістотель, Віндельбанд В., Вебер М., Гегель Г. В. Ф., Гоббс Т., Кант І., Кант О., Камю А., Кассіерер Е., К'єркегор С., Клакхон А., Кребер А., Леві-Стросс К., Локк Дж., Моль А., Ніцше Ф., Паскаль Б., Платон, Фрейд З. та інші.

Е. Мараховська у своїй праці посиалась на видатних науковців: В. Віндельбанда та Е. Кассієра авторитетно доводять, що: «Культура – організація світу, навколишньої дійсності людиною у відповідності зі своїми ідеями, принципами, цінностями, а філософія культури досліджує те, що складає людську діяльність» [11].

Е. Кассіерер зазначає: «Культура – це реальність, яка поєднує два світи – світ явищ і світ ідей і по своїй суті є єдиним світом» [11, с. 112].

Отже, на думку неокантіанців В. Віндельбанда і Е. Кассієра, культура є світом ідей, цінностей і символів.

О. Бойко у своїй праці посилався на німецького соціолога М. Вебера, який вважає, що: «Культура – сукупність духовних символів, що не підпорядковані ніякій утилітарній меті. За Ж. Маритеном, основою цінного в культурі є релігія. Французький етнолог-структураліст К. Леві-Стросс вважає основним надбанням культури мову, систему знаків, комунікацію, що можна перекласти і зрозуміти. На думку А. Моля – культура є інтелектуальним аспектом штучного середовища, що створюється людиною в процесі її життєдіяльності» [2, с. 3].

У праці О. Овчарук зазначено, що К. Гірц розуміє культуру як: «Систему наслідуваних уявлень, виражених у символічних формах, через посередництво яких люди передають, зберігають, розвивають своє знання про життя та відношення до нього» [13, с. 102].

У психології культура визначається як сукупність факторів, які мають вплив на формування особистості людини, поведінки та мовленні. Так, З. Фрейд вважає, що: «Культура ґрунтується на відмові у задоволенні бажань позасвідомого та існує за рахунок сублімованої енергії лібідо. Сублімація імпульсів лібідо є таємницею культурної творчості. Лібідо виступає рушійною силою людської історії. Культура, за його визначенням, охоплює, по-перше, всі накопичені людьми знання та вміння, по-друге, усі інститути для впорядкування людських відносин» [16].

Загалом культура є не лише середовищем, у якому людина розвивається, але й засобом для самовираження, збереження колективного досвіду та розвитку розумових, моральних і емоційних аспектів життя. Дослідження культури є життєво важливим у сучасному світі, оскільки воно дозволяє зрозуміти різноманітність людської поведінки та сприяє розвитку діалогу між культурами та гармонізації суспільних відносин. Культура впливає на способи вирішення проблем, світогляд і мову людей по всьому світу.

Особливо культура має велике значення під час повномасштабного вторгнення, внутрішнього переміщення та міграції громадян України за кордон, де важливість культурного аспекту соціальної роботи значно зростає.

**Мета:** Дослідити використання технологій соціальної роботи в професійній діяльності фахівця соціономічної сфери.

**Завдання дослідження:**

- здійснити аналіз досліджень, які пов'язані із культурним аспектом у соціальній роботі;
- з'ясувати вплив культури на соціальну роботу;
- дослідити міжнародний досвід використання сучасних підходів у соціальній роботі;

**Об'єкт дослідження:** соціальна робота в контексті культурного різноманіття.

**Предмет дослідження:** технології соціальної роботи, спрямовані на врахування культурного аспекту та підвищення ефективності надання соціальної допомоги.

**Методи дослідження:** Теоретичний аналіз, порівняльний аналіз, вивчення літератури, синтез, узагальнення.

**Апробація результатів дослідження.** Результати дослідження представлено тезами у збірнику Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально- педагогічний аспект : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річниці Криворізького державного педагогічного університету (02 травня 2025 року, м. Кривий Ріг). Кривий Ріг: КДПУ, 2025. 167 с.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (22 позиції).

## **РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

### **1.1. Поняття «культура» в розрізі різних наук: основні підходи**

Культуру визначають як сукупність цінностей, переконань, звичаїв, поведінки та знань, які характеризують певну групу людей або суспільство. Вона охоплює як матеріальні, такі як мистецтво, архітектура, прикраси, народні предмети, інструменти та технології, так і не матеріальні, такі як мову, традиції, взаємодію між людьми та соціальні навички.

Поняття культури досліджується у багатьох науках таких як: філософія, соціологія та історія. Наразі є наука яка безпосередньо розглядає культуру як окрему сферу, де вона вивчає культуру мови, поведінки, символи, звичаї, обряди, міфологію та історію роду, та це – культурологія.

За філософським словником: «Культура – це увесь, за винятком природи, мовно та символічно відтворений і «репрезентований» (штучний, позаприродний) світ, що охоплює різноманітність видів, засобів і результатів активної творчої діяльності людини, спрямованої на освоєння, пізнання і зміну навколишньої реальності та самої себе» [14, с. 20].

Термінологічний словник з культурології пропонує нам сім різновидів значення культури:

«Культура (лат. cultura – обробіток, виховання, освіта, розвиток, шанування); 1) у загальному розумінні – сукупність штучних порядків та об'єктів, створених людьми як додаток до природних, засвоєних форм людської поведінки, здобутого знання, образів самопізнання й символічних позначень навколишнього світу; 2) впорядковане середовище проживання людей, що організоване за допомогою специфічних людських способів (технологій) діяльності та насичене продуктами (результатами) цієї

діяльності; 3) світ особистостей, чия свідомість та поведінка мотивується та регулюється не стільки біологічними, скільки соціальними інтересами й потребами, загальноприйнятими нормами й правилами їх задоволення; 4) світ колективів людей, об'єднаних спільними екзистенційними орієнтаціями, соціальними проблемами та досвідом спільної життєдіяльності; 5) світ особливих нормативних порядків і форм здійснення діяльності та образів свідомості, акумульованих і селектованих соціальним досвідом на підставі критеріїв їх прийнятності за соціальною ціною та наслідками, їх допустимості з точки зору підтримки рівня соціальної консолідованості спільнот і втілених у системах соціальних цілей, цінностей, правил, звичаїв, соціальних стандартів, технологій соціалізації особистості та відтворення спільнот як стійких функціональних цілісностей, що опрідечені в специфічних рисах технологій та продуктів будь-якої соціально значущої й цілеспрямованої активності людей; 6) світ символічних позначень явищ і понять, сконструйований людьми з метою фіксації й трансляції соціально значимої інформації, знань, уявлень, досвіду, ідей та ін.; 7) світ творчих новацій – способів і результатів пізнання, інтелектуальних та образних рефлексій буття та його практичного перетворення з метою розширення обсягів виробництва, розподілу та споживання соціальних надбань» [8, с. 96].

У курсі лекцій з культурології зазначено, що: «У сучасній культурології проявляється зацікавленість культурою як фактором соціального розвитку. Деякі дослідники приходять до висновку, що власне духовні риси, соціокультурні ознаки конкретного суспільства або навіть цілого регіону накладають відбиток на соціально-історичну динаміку. Багато дослідників пов'язують долю світу з філософським вивченням культури загалом або культури окремого народу. Виникає прірва між самовідчуттям певного індивіда та об'єктивним потоком культурної творчості. Людина намагається зрозуміти, звідки виникають традиції, що не мають своїх авторів, чому стають

непередбаченими наслідки культурних акцій, який кінцевий результат сучасного цивілізаційного розвитку людства» [7, с. 7].

В різних науках поняття «культури» має різні значення, але всі вони приходять до висновку, що культура займає важливе місце у житті кожної людини. Культура впливає на те, які питання ми ставимо, як ми їх вивчаємо і навіть на те, як ми ділимося тим, що дізнаємося. Вона суттєво впливає на наші думки, вчинки та емоції. Наша культура формується з усіх аспектів нашого життя: від приготування їжі до музики, яку ми слухаємо, а також до того, як ми святкуємо свята та спілкуємось між собою. Культура передається з одного покоління в інше, постійно змінюючись та відображаючи наші переконання та цінності.

Таким чином, культура виступає одним із найважливіших аспектів нашого життя, оскільки вона сприяє взаємодії та співпраці між соціальними групами та окремими особами. Вона також допомагає нам коректно встановлювати комунікацію з людьми різного походження і вирішувати глобальні проблеми, поважаючи і враховуючи різноманітні точки зору. Вона також сприяє розквіту суспільства, розвиваючи творчість.

Культура збагачує наше життя, надаючи розуміння традиціям своєї родини, країни; вивчення культури інших країн допомагає нам розширити наше світосприйняття та покращувати міжкультурну комунікацію.

## **1.2. Культура мови фахівця соціономічної сфери як чинник культурного різноманіття**

У сучасній енциклопедії культура мови визначається як: «Дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Головне завдання культури мови – виховання навичок літературного спілкування, пропаганда й засвоєння

літературних норм у слововжитку, граматично оформленні мови, у вимові та наголошуванні, неприйняття спотвореної мови або суржику» [4].

Культура мови фахівця соціономічної сфери – це перш за все те, як він взаємодіє з клієнтами, спілкується, слухає, це все відіграє важливу роль у підтримці людей.

Фахівці соціономічної сфери взаємодіють з людьми з різним культурним, мовним і соціально-економічним походженням, а вміння фахівця доречно використовувати мову, може значно підвищити рівень взаєморозуміння з клієнтами. На їхню мову впливають не лише слова, але й тон, коректність, етичність, толерантність, чутливість до інших культур та емоції. Правильне розуміння культури мови допомагає фахівцям прокладати шлях до встановлення довіри та взаєморозуміння, вони створюють безпечну атмосферу для того, щоб клієнти могли самовиразитися, спілкуючись з ними за допомогою мови. Це має велике значення в мультикультурному середовищі, де можуть виникати конфлікти через відмінності в культурі, мові, традиціях та віруваннях.

Т. Тюльпа зазначає, що: «Фахівці повинні виявляти толерантність у процесі соціальної взаємодії з різними людьми, незалежно від їх соціально-психологічних, демографічних, культурних особливостей, здатність притримуватися плюралістичної позиції, сприймати світ у контексті не тільки власних інтересів, поглядів, думок, а й інтересів, поглядів, думок інших. Толерантність фахівців соціономічної сфери передбачає усвідомлений контроль над власними емоціями, поведінкою, думками, психічним станом, які відповідають за позитивне ставлення до інших людей під час спілкування й соціальної взаємодії. Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності передбачає забезпечення єдності практичної підготовки та емпатійних, комунікативних, адаптивних навичок, що визначають у сукупності толерантність як ціннісну соціокультурну та психосоціальну освіту, заснованої на сформованій соціальній компетентності» [18, с. 6].

Ю. Катрич вважає, що: «Міжособистісна довіра є необхідною складовою взаємодії в будь-якому міжособистісному контексті, включаючи роботу соціального працівника. Дослідники визначають довіру як психічний стан, коли людина готова до співпраці, маючи достатні очікування від партнера, що він буде діяти згідно з бажаним способом і не зловживатиме цим довірою. Це також означає готовність прийняти вразливість чи ризик, спираючись на впевнені очікування стосовно поведінки іншої особи. Міжособистісна довіра створює сприятливу базу для розвитку комунікативної компетентності, полегшуючи процеси спілкування та сприяючи покращенню якості взаємодії між людьми» [5, с. 52].

На думу В. Бережного: «Комунікативний компонент професійної компетентності фахівця складають комунікативні здатності, діалогічний стиль спілкування та альтруїстичні цінності. Комунікативні вміння передбачають спроможність створювати і підтримувати робочу обстановку і атмосферу, виявляти і долати негативні почуття, які впливають на людей і на нього самого; виявляти і враховувати в роботі відмінності особистісного, національного, соціального і культурно-історичного характеру, розпізнавати і долати в стосунках з людьми агресію і ворожість, мінімізувати лютю з урахуванням ризику для себе і для інших, сприяти наданню фізичної турботи нужденним і старим, спостерігати, розуміти й інтерпретувати поведінку і відносини між людьми, спілкуватися вербально, невербально, організовувати і брати інтерв'ю при різних обставинах; вести переговори, взаємодіяти в колективі з іншими соціальними працівниками, ставити себе в роль захисника свого клієнта» [1, с. 36-37].

Також В. Бережний вважає, що: «До змісту комунікативного компоненту професійної компетентності фахівця нами було також віднесено діалогічний стиль спілкування, якому властиві активність, контактність і висока ефективність у спілкуванні, оптимізм та опора на позитивний потенціал партнера, відкритість, природність у спілкуванні, чуйність та

емоційне прийняття партнера, прагнення до взаєморозуміння та співробітництва, глибоке та адекватне сприйняття та розуміння поведінки партнерів та клієнтів, їх особистісних проблем, урахування полімотивованості їхніх вчинків, здатність чинити цілісний вплив на партнера та його ціннісно-смыслові орієнтації, передавати соціальний досвід, імпровізаційність у спілкуванні, готовність до новизни, орієнтація на діалог, дискусію, обговорення, прагнення до власного професійного й особистісного зростання, адекватна самооцінка та розвинуте почуття гумору, взаємна повага, довіра, щирість; прагнення до досягнення взаєморозуміння; орієнтація на розвиток і творчість в спілкуванні, визнання і за співрозмовником права і можливості до зміни, розвитку» [1, с. 37].

Професійна компетентність фахівця соціономічного профілю – це перш за все це сукупність умінь, навичок та якостей фахівця, які можуть ефективно вирішувати складні соціальні та економічні питання.

Саме такі фахівці відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та розвитку суспільства, допомагаючи людям подолати труднощі та покращити якість їхнього життя.

**Подаємо професійні компетентності фахівця соціономічної сфери на рис. 1**

| <b>Професійні компетентності фахівця соціономічної сфери</b> |                                                                                       |
|--------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
| Емоційна складова                                            | Емпатія, емоційна саморегуляція, емоційна креативність;                               |
| Соціальна складова                                           | Соціальний інтелект, організаторські здібності, соціальна креативність;               |
| Комунікативна складова                                       | Комунікативні здібності, діалогічний стиль спілкування, альтруїстична спрямованість;  |
| Діяльнісна складова                                          | Проектні вміння, рольова гнучкість та варіативність;                                  |
| Акмеологічна складова                                        | Духовний інтелект, необхідність у самоактуалізації, екзистенційні наповненості життя; |

*Рис. 1. Професійні компетентності фахівця соціономічної сфери*

Важливим аспектом у культурі мови фахівця з соціономічної сфери є міжкультурна компетенція фахівця, особливо в період сучасності та глобалізації в світі.

У своїй праці Ю. Катрич зазначала, що: «Особистість з високим рівнем міжкультурної компетентності має глибоке розуміння культурних особливостей та різниць. Вона усвідомлює, як ці різні культурні контексти впливають на сприйняття повідомлень, вирази емоцій та соціальні взаємодії. Міжкультурна компетентність дозволяє особистості адаптуватися до різних культурних середовищ. Вона вміє враховувати специфіку культур та пристосовувати свою комунікацію, щоб бути ефективною в різних культурних середовищах. Особистість з розвинутою міжкультурною компетентністю здатна уникати або мінімізувати міжкультурні непорозуміння. Вона вміє сприймати та толерувати інші точки зору, шукає шляхи для розв'язання конфліктів та вирішення різниць у сприйнятті. Окрім цього, міжкультурна компетентність допомагає особистості вести ефективну комунікацію з представниками різних культур. Вона вміє використовувати мовні та немовні засоби для спілкування, які враховують культурні особливості співрозмовників. Збалансоване та поважне відношення до культурних відмінностей допомагає підвищити рівень довіри та взаєморозуміння в міжкультурних взаємодіях. Міжкультурна компетентність може стимулювати креативність та іноваційність в комунікації. Особистість здатна бачити різноманітність точок зору та підходів, що сприяє виникненню нових ідей та рішень» [5, с. 44-45].

Фахівці з соціономічної сфери, а зокрема соціальні працівники часто захищають групи населення, які зазнали дискримінації чи не мають достатньої підтримки. Якщо мова соціальних працівників враховує культурні відмінності та інклюзивність, то це в більшості випадків може допомогти зламати соціальні стереотипи та підтримати справедливість. Однак, пасивна або

культурно необізнана мова може навпаки посилити упередження та розбіжності.

Мовна культура фахівців соціономічної сфери є важливим фактором, який впливає на культурне різноманіття. Вони можуть підтримувати різні спільноти, розширювати можливості людей і сприяти створенню більш справедливого та гармонійного суспільства, використовуючи мову, яка є чутливою та культурно обізнаною. Їхні комунікативні здібності не тільки допомагають у професійній діяльності, але також необхідні для створення позитивних змін і побудови взаємин між культурами.

### **1.3. Особливості роботи соціального педагога з різними етнічними групами**

У статті: «Населення України: етнічний склад» зазначається, що: «Під етнографічною групою або субетносами розуміють певну групу людей, що належить до конкретного етносу. Вона зберігає традиційні елементи побутової культури, діалектні відмінності в мові і складає історико-культурну спільність. Традиційно-побутові особливості етнографічних груп (субетносів) виявляються в одязі, житлі, звичаях, обрядах, фольклорі, народній музиці та декоративно-прикладному мистецтві. Поява етнографічних груп зумовлена історичними особливостями розвитку окремих територіальних груп конкретної народності чи нації, їх соціальним і політичним становищем, географічними умовами, заняттями, що позначається на культурі і побуті цих груп. Часто такі групи мають самоназву і виступають етнографічними групами (субетносами) конкретного етносу» [12].

Робота соціального педагога з різними етнічними групами пов'язана з унікальними викликами та можливостями, які вимагають культурної обізнаності, чутливості та адаптивності. Соціальні педагоги повинні розуміти

цінності, традиції та стилі спілкування спільнот, з яким вони взаємодіють, оскільки вони формують поведінку та ставлення.

М. Ляшко авторитетно зазначає, що: «Соціальна робота з етнічними (расовими) меншинами перш за все спрямована на створення умов для здорового функціонування суспільства загалом, а також розвитку всіх його складових, включаючи різноманітні етнічні (расові) групи» [10, с.112].

Вона також використовує технології для запобігання конфліктів і кризових ситуацій у міжетнічному середовищі. Тобто соціальна робота з етнічними групами виходить за межі вирішення лише етнічних питань і здійснюється в рамках всієї структури органів соціальної роботи. Вона орієнтується на завдання, характерні для конкретних органів соціальної роботи, таких як соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціальна реабілітація та інші.

На думку М. Ляшко: «У сучасних вітчизняних умовах соціальна робота в плані допомоги національним меншинам передбачає створення умов для гармонійного розвитку суспільства і держави, сприяння поступальному розвитку всіх груп населення, особливо національних меншин. Застосування дієвих механізмів попередження, мінімізації, а в ідеалі – непрямого запобігання конфліктам, кризовим явищам чи нетерпимості вважається актуальним у нашій країні. Доцільно стверджувати, що соціальна робота для національних меншин – це не лише вирішення суто етнічних проблем, вона реалізується в контексті діяльності всієї інституційної системи соціальної роботи, розвивається в напрямку здійснення соціального супроводу, соціальної діагностики, профілактики, соціальної (ре)адаптації, соціальної реабілітації тощо. Таким чином, на практиці при роботі соціальних служб з національними меншинами вирішальний критерій етнічної приналежності майже не враховується, а на перший план виходять інші критерії – вік, стать, матеріально-економічний, психологічний, поведінковий та інші критерії» [9, с. 107].

Також в одній із своїх робіт М. Ляшко зазначає, що: «Фахівці соціальної сфери повинні володіти всебічною та широкою базою знань, вміти аналізувати та вирішувати проблемні ситуації, володіти широким спектром знань, умінь та навичок для забезпечення бездоганного та якісного надання соціальних послуг. Як показує практика, найпоширенішим методом соціальної роботи для національних меншин в сучасній Україні є робота в громаді, яка відповідає територіальному розселенню меншин, які зазвичай проживають на якійсь території чи в якомусь місці компактно (це, наприклад, угорці, румуни, роми, болгари, греки, вірмени, які таким чином зберегли свої національно-культурні традиції)» [9, с. 108].

О. Стрілець-Бабенко та А. Бабенко висловили думку, що: «Соціальна робота з представниками етнічних груп реалізується як самими соціальними працівниками, які повинні знати особливості культури, традицій, мати витримку, нетерпимість до проявів расизму та шовінізму, так і самими представниками етносів. Збільшення кількості створення нових громадських об'єднань етнокультурного чи етно-конфесійного спрямування, які зараз є у всіх країнах світу, викликано численними етнічними міграційними процесами, етнічною напруженістю у низці регіонів, що спричиняє формування національних, націоналістичних, релігійних, культурних рухів та об'єднань тощо. Соціальна робота з представниками етнічних груп сприяє подоланню культурних відмінностей, відчуженості людей, які представляють різні етноси, допомагає у складних ситуаціях психологічного та комунікаційного дискомфорту» [17, с. 206-207].

Отже, робота соціальних педагогів з різними етнічними групами – це більше, ніж просто робота; соціальні педагоги створюють довіру, заохочують інклюзивність і створюють більш неупереджене ставлення до людей. Соціальні педагоги, які цінують і поважають культурне розмаїття, можуть мати значний вплив на громади, яким вони служать.

Робота соціальних педагогів з різними етнічними групами є складною, та дуже важливою. Вона вимагає глибокого розуміння культурного різноманіття, готовності до інтеграції та здатності адаптуватися до унікальних потреб кожної громади. Значна частина роботи соціального педагога полягає у захисті та допомозі у отриманні доступу до необхідних ресурсів, яку зокрема потребують етнічні групи населення. Соціальні педагоги також мають великий вплив на подолання стереотипів, вирішення конфліктів і сприяння порозумінню між різними етнічними групами. Щоб успішно надавати допомогу клієнтам, фахівці мають постійно усвідомлювати власні упередження та бути відкритими до комунікації у своїй громаді. Особливості роботи соціального педагога з різними етнічними групами підкреслюють, наскільки важливо мати культурну компетентність і емпатію, щоб сприяти позитивним змінам.

Соціальні педагоги – фахівці, які здатні розрізняти певні культурні відмінності в громаді, також вони сприяють взаєморозумінню, яке спрямовує на довгостроковий вплив, додаючи різноманітності тим, з ким співпрацюють.

## **Висновки до розділу 1**

Отже, культурний аспект соціальної роботи є важливим компонентом успішної роботи фахівця, так як він визначає, як фахівці взаємодіють з людьми та їх громадами. Коли ми розглядаємо поняття культури в різних сферах науки, ми бачимо, наскільки вони впливають на людську поведінку, цінності та стосунки. Це розуміння життєво важливе для фахівців з соціальної роботи, оскільки воно підкреслює, наскільки важливо мати культурну обізнаність і чутливість у своїй повсякденній роботі.

Культура мови відіграє важливу роль у підтримці культурного розмаїття, особливо для працівників соціономічної сфери. Спілкування, яке є доступним, ввічливим та інклюзивним, допомагає подолати розбіжності між різними верствами населення, створюючи простір для розуміння та якісної співпраці.

Культурні та мовні відмінності також можуть розділяти та об'єднувати людей, тому це особливо важливо в мультикультурному середовищі. Крім того, фахівці з соціальної роботи, які працюють з різними етнічними групами, підкреслюють важливість культурної компетентності, толерантності та адаптивності. Підтримка різноманітних спільнот залежить від розвитку довіри, подолання мовних бар'єрів і адаптації програм до культурних контекстів. Фахівці соціономічної сфери долають стереотипи та сприяють залученню маргіналізованих груп до їхнього власного розвитку.

Культурний аспект є важливою частиною соціальної роботи, а не просто додатковим компонентом. Фахівці які знаходяться у данній сфері, мають здатність встановлювати довірливі стосунки та сприяти суспільним змінам, оскільки вони усвідомлюють різноманітність культур і аналізують свої власні переконання. Їхня діяльність показує, що культура може стати потужним засобом для побудови гармонійного, справедливого та інклюзивного суспільства, якщо її сприймати з відкритістю та шанобливістю. Власним прикладом соціальні працівники та педагоги показують, що культурне різноманіття може бути корисним ресурсом, який може об'єднувати людей і приносити користь усьому суспільству.

## **РОЗДІЛ 2. РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У РОБОТІ З МОЛОДДЮ**

### **2.1. Культура молоді: субкультура як напрямок роботи соціального педагога**

В одній з статей зазначено, що: «Субкультура – це окремий стиль життя, мислення та поведінки, який характерний для певних соціальних груп у суспільстві. Представники таких угруповань можуть створювати клуби або об'єднання, поділяючи спільні цінності, норми, стиль одягу та поведінки. Члени субкультур приймають певні правила, які стають для них орієнтиром у житті. Приклади таких субкультур включають хіпі, готів, емо, скінхедів, панків, растаманів, рольовиків, графіті-художників тощо. Молодіжні субкультури особливо популярні серед підлітків, які шукають спосіб самовираження та соціального включення. Підлітковий вік часто супроводжується бажанням знайти однодумців і переживати особисті зміни в компанії людей з подібними інтересами. Субкультури дають змогу молоді відчувати себе частиною групи, підкреслюючи свою унікальність через зовнішній вигляд та поведінку» [21].

Для соціального педагога важливо мати розуміння поняття субкультури у молоді, та розуміти підходи по роботі з молодіжними субкультурами. Важлива частина роботи соціального педагога полягає не в тому, щоб засуджувати або пригнічувати ці групи, а в тому, щоб зрозуміти їхні унікальні характеристики і використовувати ці знання для підтримки розвитку підлітків. Субкультури часто стають для молоді простором самовираження, відчуття приналежності та способом протистояти суспільним нормам. Для молоді це може бути джерелом натхнення, але також і викликом. Соціальним педагогам важливо розуміти як позитивні аспекти субкультур, наприклад, творчість та взаємну підтримку, так і їхні ризики, такі як ізоляція, радикалізація чи розвиток девіантної поведінки. Вони повинні вміти працювати з обома сторонами, щоб

допомагати молоді знаходити баланс і використовувати свій потенціал у позитивному руслі.

Субкультури також зазвичай асоціюються з молоддю і часто сприймаються старшим поколінням з певним ступенем підозри. Субкультура може стати популярною культурою, якщо вона стає мейнстрімом. Але якщо вона сприймається як протилежна або така, що протистоїть основним цінностям, вона може стати пригніченою та забутою течією серед інших. Все залежить від того, як її сприймають і наскільки вона відрізняється від загальноприйнятих норм.

### Пропонуємо класифікацію деяких субкультур на рис. 2

|                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <u>Хіпі</u>           | Хіпі виникли в середині 1960-х років у Сполучених Штатах як молодіжна субкультура, для якої характерні вільне кохання, утопічний соціалізм, сексуальна революція та психоделічне мистецтво і музика.                                                                                                                                           |
| <u>Панки</u>          | Ця субкультура була рішуче налаштована проти корпоративізму, проти «продажу» музичним лейблам і навіть приймала анархізм. Панки носили шкіряні куртки, черевики «Dr. Martens» і гостроносі барвисті ірокези.                                                                                                                                   |
| <u>Емо</u>            | Емо - музична субкультура початку 2000-х років, відома своєю меланхолійною музикою, покликаною співпереживати підлітковим страхам. Емо можна впізнати за повністю чорним одягом, чорним волоссям середньої довжини, що спадає на обличчя, вузькими джинсами та сережками-гвоздиками.                                                           |
| <u>Готи</u>           | Готи - це субкультура, що виникла у Великобританії в 1980-х роках. Члени цієї субкультури сповідують пост-панк і готичний рок. Їх мода включає повністю чорний одяг, темну підводку для очей, бліді рум'яна на обличчі, чорний лак на нігтях і андрогінний одяг.                                                                               |
| <u>Скінхеди</u>       | Скінхеди - британська субкультура робітничого класу 1960-х років, яка браталася з модами середнього класу, але відокремилася і створила власну субкультуру на протигагу як цінностям середнього класу модів, так і ментальності вільного кохання хіпі. Вони насамперед визначили себе як прихильників культури британського робітничого класу. |
| <u>ЛГБТ спільнота</u> | Лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, квір займають центральне місце в цьому русі. У культурному плані багато представників цієї культури мають власний веселковий прапор як емблему гордості субкультури.                                                                                                                                  |

|              |                                                                                                                                                                               |
|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <u>K-pop</u> | Розвиток у світі ця субкультура стала найбільш поширеною через пісню Gangnam Style - PSY. Мода цієї субкультури включає спортивний вуличний одяг, бандани та хіп-хоп вбрання. |
|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Рис. 2. Класифікація молодіжних субкультур*

В. Гейтенко зазначав, що: «Основними завданнями психолого-педагогічного супроводу соціалізації учнівської молоді у середовищі неформального молодіжного об'єднання і організації є:

1) попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання підлітка-неформала;

2) допомога (сприяння) дитині у вирішенні актуальних завдань виховання і соціалізації:

– проблеми, що пов'язані з вибором переходу до просоціальної групи.

Прикладами субкультур є хіпі, хіпстери, косплей, хіп-хоп, панки, емо та готи.

– порушення емоційно-вольової сфери, налагодженням взаємин з однолітками, вчителями, батьками;

3) розвиток психолого-педагогічної компетентності (культури) педагогів, батьків. Основними видами (напрямами) роботи з психолого-педагогічного супроводу є:

– профілактика;

– діагностика (індивідуальна і групова);

– психолого-педагогічна просвіта;

– формування психолого-педагогічної культури;

– розвиток психолого-педагогічної компетентності педагогів, вихователів, шкільних психологів, соціальних педагогів, батьків.

Психолого-педагогічний супровід є не простим поєднанням різноманітних методів діагностико-корекційної роботи з підлітками, а виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги

у вирішенні завдань особистісного розвитку, виховання та соціалізації. Необхідно щоб учитель, вихователь, шкільний психолог, соціальний педагог, які здійснюють психолого-педагогічний супровід, не лише володіли методиками діагностики, консультування, корекції, а й були здатні до системного аналізу проблемних ситуацій, програмування і планування діяльності, спрямованої на їх вирішення, співорганізацію учасників освітньо-виховного процесу» [3, с. 46-47].

М. Хальота у своїй статті зазначала, що: «Провідна роль у вихованні молоді відводиться соціальному педагогу та соціальному працівнику, які співпрацюючи з іншими суб'єктами виховного впливу та безпосередньо з молодіжними неформальними об'єднаннями, можуть: створювати умови для розвитку лідерського активу; привертати увагу державних і місцевих органів влади до вирішення проблем неформальних молодіжних об'єднань; допомагати у визначенні домінуючих цілей діяльності, попереджувати можливі труднощі; налагоджувати взаємодію неформальних об'єднань з іншими соціальними групами; організувати діяльність неформальних об'єднань, яка була б спрямована на здійснення допомоги одноліткам та іншим людям (варто організувати підготовку до такої діяльності: дати декілька варіантів вибору – наприклад благодійні концерти, збір коштів для тих, хто потребує допомоги тощо); формувати у членів неформальних груп соціальні знання і вміння для того, щоб вони краще змогли адаптуватися в системі соціальних відносин, були готові до реалізації своїх функцій; здійснювати педагогічну корекцію соціальної поведінки і соціальних зв'язків, які б сприяли оптимальному розв'язанню конфліктів; здійснювати профілактику асоціальної поведінки (забезпечується роботою з кожною молодою людиною, яка є членом неформального об'єднання)» [19, с. 52].

Отже, молодіжні субкультури мають вирішальне значення для того, як молоді люди самовиражаються та знаходять своє місце в суспільстві. Соціальні педагоги мають унікальну можливість налагодити зв'язок з

молодіжними субкультурами, зрозуміти та підтримати їх, а також визнати ці групи сучасними молодіжними течіями. В той час як, деякі субкультури залишаються невеликими, унікальними та іноді суперечать суспільним нормам, то інші зливаються з основною культурою і стають мейнстрімними. Соціальні працівники повинні допомогти молоді знайти свій шлях у світі, заохочуючи до творчості та почуття приналежності, а також уникаючи ризиків ізоляції та шкідливих впливів.

Кваліфікований соціальний педагог розуміє, що субкультури дають молодим людям коріння та крила, відчуття приналежності та можливість самовираження у власних мікроспільнотах. Соціальні педагоги не повинні судити чи контролювати ці соціальні групи; вони націлені на те, щоб підтримувати молодь коли вона опиняється у новому середовищі, де фахівці повинні співпрацювати з субкультурами, а не відштовхувати їх, допомагаючи молодим людям збалансувати індивідуальність із відповідальністю, вислуховуючи їх і надаючи їм певну підтримку. Головним аспектом бути у житті молоді не суворим вчителем, а розумним помічником, професіоналом, який вміє слухати без засудження, тактовно підказувати без нав'язування та створювати довірливу атмосферу, де кожен може вільно проявляти свою індивідуальність. Такий підхід дозволяє будувати відносини на довірі, де молодь відчуває підтримку, а не контроль, і де їхня творча енергія знаходить вірний вихід. Важливим є те, що молодіжні субкультури варто сприймати не як проблему, яку треба вирішувати, а як природний етап дорослішання та самовираження. Коли дорослі відкидають стереотипи і бачать у цих спільнотах потенціал, а не загрозу, відкриваються нові можливості для співпраці. Така позиція дозволяє перетворити молодіжну енергію на корисні соціальні ініціативи, де різні покоління знаходять спільну мову через взаємну повагу та відкритість до діалогу.

## 2.2. Методичні рекомендації з основ медіації в молодіжному середовищі

У Законі України «Про медіацію» зазначено, що: «Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [15].

У статті з безоплатної правової допомоги «Що таке медіація і як вона реалізовується» було зазначено те, що: «Медіація може запроваджуватися для запобігання виникненню конфліктів чи спорів у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів, у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях заради примирення потерпілого з підозрюваним чи обвинуваченим. Важливо, що медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації» [20].

У сучасному середовищі, де у молоді конфлікти є неминучою частиною соціальної взаємодії, медіацію можна використовувати, як повноцінний інструмент для вирішення конфліктних ситуацій. Медіація – це процес, в якому нейтральний посередник, або соціальний педагог, допомагає сторонам знайти компроміс або рішення яке задовільнить обидві сторони конфлікту шляхом діалогу. Її основна перевага полягає у тому, що вона сприяє збереженню стосунків та розвиває комунікативні навички молодих людей.

У інтерв'ю з «Особливостей застосування та принципів медіації» М. Ніколіїшин, розповіла про наявні принципи медіацій, що: «Їх існує декілька:

- добровільність;
- конфіденційність;
- нейтральність;

- незалежність та неупередженість медіатора;
- самовизначення та рівність прав сторін медіації» [22].

Також автор наголосила звернути увагу, що ці принципи поширюються й на етапі підготовки до медіації. Вона проводиться за взаємною згодою сторін, участь у ній є добровільною для усіх її учасників. Ні до кого зі сторін конфлікту не може бути застосований примус участі задля урегулювання конфлікту (спору). Більше того, у будь-який час, як сторони медіації, так і медіатор можуть відмовитися від участі в ній» [22].

М. Косьміна та В. Лютий зазначали, що: «Процедурою медіації передбачається, що кожен з опонентів має змогу самостійно приймати рішення щодо спірного питання, відповідати за дотриманням прийнятих рішень. Також важливою умовою проведення медіації є створення довірливої атмосфери між її учасниками, що сприятиме щирості, невимушеному діалогу та відкритті тих нюансів проблемної ситуації, які були невідомі раніше. Медіатор при цьому не повинен втручатися у хід вирішення питань, окрім як керування процесом. Медіатору заборонено вносити будь-які пропозиції щодо вирішення питання, висловлювати своє ставлення чи свою позицію до ситуації чи її учасників. Але при цьому він повинен стежити за тим, аби всі учасники рівноправно висловлювали свої думки та чули версію опонента, узагальнювати і перелічувати питання, визначати спільні інтереси сторін. Досягнення згоди та примирення є результатом медіації. При цьому важливо зауважити, що це не тотожні поняття. Згода – це певний договір за предметом конфлікту, який стосується реальних предметів спору. Примирення ж стосується виключно стосунків між опонентами» [6, с. 290-291].

На сьогоднішній день в світі все частіше виникають конфлікти між людьми через непорозуміння, а особливо часто в конфліктні ситуації потрапляють підлітки та молодь. Медіація простими словами – це мирний спосіб вирішення суперечок. Це відбувається, коли незалежна особа, також

відома як медіатор, допомагає сторонам провести спокійний діалог щодо проблеми та знайти рішення, яке буде влаштовувати всіх.

Дане дослідження націлене на з'ясування того, чи націлена сучасна молодь на використання медіацій в власному житті. Також дослідженням ми плануємо з'ясувати:

1. Чи вміє сучасна молодь слухати один одного?
2. Чи вміють зберігати спокій у конфліктних ситуаціях?
3. Чи готові допомагати іншим шукати компроміси та домовлятися?

Для цього нами був розроблений простий тест з 10 питань, який допоможе оцінити навички медіації у молоді. Результати нам покажуть, чи потрібно більше уваги приділяти навчанню мирному вирішенню конфліктів.

Інструкція:

Вам потрібно обрати, наскільки ви згодні з кожним твердженням (від 1 до 5 балів):

|                        |
|------------------------|
| 1 – Цілком не про мене |
| 2 – Рідко              |
| 3 – Іноді              |
| 4 – Частково           |
| 5 – Точно про мене     |

1. Я завжди намагаюсь вислухати обидві сторони, навіть у гарячому конфлікті.
2. Коли хтось кричить, я можу заспокоїти розмову (наприклад, словами: "Давайте обговоримо без емоцій").
3. Я помічаю, коли люди неправильно інтерпретують слова один одного, і пояснюю їм це.
4. Мені подобається допомагати іншим знаходити спільну мову.
5. Я не боюсь бути посередником у конфлікті, навіть якщо сторони дуже розлючені.

6. Я можу відокремити свої емоції від ситуації, щоб допомогти іншим.
7. У мене виходить знаходити нестандартні рішення, які влаштовують усіх.
8. Я вірю, що навіть у найскладніших суперечках можна знайти компроміс.
9. Коли друзі сваряться, я пропоную їм обговорити проблему, а не розходитись.
10. Я вважаю, що справедливість важливіша за перемогу однієї сторони.

### **Розшифровка результатів:**

Для отримання фінального результату потрібно додати отриману кількість балів з кожного питання, та отримати підсумовану кількість балів.

|             |                                                                                     |
|-------------|-------------------------------------------------------------------------------------|
| 10–25 балів | Ти уникаєш конфліктів або вирішуєш їх агресивно. Спробуй більше слухати інших!      |
| 26–35 балів | Ти іноді можеш бути посередником, але ще невпевнений(а) у своїх навичках. Тренуйся! |
| 36–45 балів | Ти гарний(а) переговорник(ця) і вмієш заспокоювати людей. Розвивай цей навик далі!  |
| 46–50 балів | Ти – природжений(а) медіатор! Можеш майстерно вирішувати конфлікти                  |

У ході дослідження нами було опитано 26 молодих людей віком від 16 до 25 років. Отримані результати дали нам зрозуміти, що підлітки, віком від 16 до 19 років показали середній рівень медіаційних навичок, в середньому від 26 до 45 балів, тоді як більшість старших учасників віком від 20 до 25 років продемонстрували більш високі результати 46-50 балів. Таке розподілення може свідчити про те, що з віком у людей розвиваються навички мирного

вирішення конфліктів – вони вчать краще контролювати емоції, слухати співрозмовників і знаходити компроміси. Однак у більш старшій опитувальній групі були результати схожі з результатами молодшої опитувальної групи, що свідчить, що не у всіх людей з віком з'являється тонке відчуття контролю ситуації та врегулювання конфліктних ситуацій.

Отже, медіація – це спосіб вирішення конфліктів, при якому нейтральний і незалежний посередник (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємовигідне рішення шляхом переговорів. Також ми з'ясували, що основним принципам медіації, такі як конфіденційність, нейтральність медіатора, добровільність участі та рівність сторін, відіграють важливу роль у вирішенні конфлікту, та компетентності медіатора, так як вони забезпечують ефективність процесу примирення. Дані принципи створюють безпечний простір для діалогу, де кожен почувається у комфорті і може вільно висловлювати свою позицію. Саме тому медіація особливо ефективна в молодіжному середовищі – вона навчає вирішувати суперечки без агресії, шляхом переговорів і взаємної поваги.

## **Висновки до розділу 2**

Робота соціального педагога з молоддю є складним процесом, який потребує врахування сучасних методів комунікації та особливостей культури у молоді. Нами було досліджено субкультури та те, як медіація допомагає вирішувати конфлікти у молодіжному середовищі. Підліткові цінності, стиль поведінки та світогляд, які формуються завдяки молодіжними субкультурам – вони являються важливим компонентом соціалізації серед підлітків. Соціальним педагогам варто враховувати ці особливості, щоб сприяти соціалізації молоді та попереджати виникнення девіантної поведінки.

Окрім того, медіації виступають корисним інструментом у роботі з молоддю, оскільки вона дозволяє вирішувати конфлікти шляхом розмови та

розуміння один одного. Соціальний педагог може використовувати медіаційні техніки для запобігання булінгу, насильства чи соціальної напруженості у молодіжному просторі.

Отже, професійна компетентність соціального педагога передбачає глибоке розуміння молодіжних субкультур і вміле застосування технік медіацій. Такий підхід дозволяє не лише ефективно вирішувати виявлені конфлікти, але й формувати здорові моделі соціальної взаємодії, що становить основу для гармонійного становлення нової генерації.

## ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження нам вдалося розкрити як теоретичні, так і практичні особливості соціальної роботи з урахуванням культурологічного аспекту. Нами було розглянуто таке поняття як «культура» в контексті соціальної роботи, було визначено його різноманітність і те, як вона впливає на професійну діяльність фахівців. Дослідження показали, що культура мови соціальних педагогів є важливим компонентом успішної комунікації в середовищі культурного різноманіття. Особливу увагу приділено роботі з різними етнічними групами, оскільки це вимагає глибшого розуміння їхніх звичаїв, моральних принципів і соціальних норм.

Також у процес дослідження нам вдалося з'ясувати, що фахівці соціономічної сфери мають вміння злагоджено налагоджувати довірливі стосунки з молоддю та сприяти позитивним трансформаціям у суспільстві. Тонке відчуття фахівця соціономічної сфери до культурного розмаїття доводить, що відкритість до різних культур і повага до них можуть стати основою для формування гармонійного, справедливого суспільства. Фахівці соціономічної сфери власними діями демонструють нам, що культурна багатоманітність – це не виклик, а цінний ресурс, здатний об'єднувати людей і робити суспільство сильнішим та згуртованішим.

Також, ми дослідили певний вплив молодіжних субкультур на формування особистості у молоді. Нами було встановлено, що субкультури грають важливу роль у соціалізації молоді, а тому вимагають спеціальних підходів у соціальній роботі. Було досліджено методичні рекомендації з основ медіації в молодіжному середовищі, які доводять ефективність застосування технік з медіації для вирішення конфліктів та забезпечення гармонійної взаємодії серед молоді.

Отже у підсумку, можна зазначити, що елемент культурного аспекту у соціальній роботі є невід'ємною частиною діяльності соціального педагога. Підвищення якості соціальних послуг і ефективна соціальна адаптація для молоді та етнічних меншин забезпечується застосуванням стратегій та різноманітних сучасних технік, завдяки яким, фахівцям вдається успішно встановлювати комунікації з молоддю, частинами їх субкультур, мати розуміння їхнього життя, а також враховувати культурні особливості різних груп населення.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережний В. Теоретична модель професійної компетентності фахівця соціономічного профілю. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*. 2021. № 64. С. 25–43.
2. Бойко О. Поняття культури у філософії. Основні ознаки культури. 2024. С. 2.
3. Гейтенко В., Пристинський В. Психолого-педагогічний супровід соціалізації учнівської молоді в середовищі неформальних молодіжних організацій. *Вісник № 136*. С. 45–48.
4. Єрмоленко С. Культура мови. Збірник.  
URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um36.htm> (дата звернення: 02.12.2024).
5. Катрич Ю. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності соціальних працівників : Магістерська робота. Запоріжжя, 2024. 90 с.
6. Косьміна М. Медіація як інноваційний спосіб Вирішення конфліктів. Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс : Матеріали Міжнар. науковопракт. конф., м. Львів, 18 листоп. 2022 р. Львів. С. 289-291.
7. Культурологія : курс лекцій /Укладачі Ю. С. Сабадаш, Ю. М. Нікольченко, Л. Г. Дабло, О. С. Манякіна. За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 216 с.
8. Культурологія: термінологічний словник / П.Е. Герчанівська. К. : Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. 439 с.
9. Ляшко М.М. Національна меншина як об'єкт соціальної роботи: теоретичний аспект. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2023. № 1(52). С. 106-109.
10. Ляшко М.М. Соціальна робота з національними меншинами: досвід США. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2024. № 1(54). С. 111–114.

11. Мараховська, Е. Філософія культури та її роль в осмисленні сучасних культурних процесів / Е. В. Мараховська // Академічні читання пам'яті професора Г.І. Волинки: філософія, наука та освіта : збірник наукових праць / за ред.: В. П. Андрущенко, С. С. Русакової, К. Гончаренка. - Львів : Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2024. С. 112.
12. Населення України: етнічний склад. Реферат. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/geograf/23011/> (дата звернення: 12.01.2025).
13. Овчарук О. Особистість у просторі культури : Навчальний посібник. Київ, 2022. С. 152
14. Павлов В., Лебедєв В. Словник найбільш уживаних термінів з філософії, логіки, етики, естетики та релігієзнавства / ред. Н. В. Ібрагімова. Харків, 2019. 162 с.
15. Про медіацію. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 18.03.2025).
16. Психоаналітична концепція походження культури з. Фрейда. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/5044539/page:5/> (дата звернення: 05.11.2024).
17. Стрілець-Бабенко О., Бабенко А. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. Т. 1, № 206. С. 201–207.
18. Тюльпа Т. Толерантність фахівців соціономічних спеціальностей як наукова проблема. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 7(13).
19. Хальота М. Практика вуличної соціальної роботи з Представниками молодіжної субкультури. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : Матеріали Міжнар. науковопрактич. конф., м. Полтава. 2017. С. 49–56.
20. Що таке медіація і як вона реалізовується | Безоплатна правнича допомога. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/shho-take-mediacyiya-i-yak-vona-realizovuyetsya/> (дата звернення: 02.04.2025).

21. Що таке молодіжні субкультури і як вони впливають? 2025 - agrodream.com.ua. *agrodream.com.ua*. URL: <https://agrodream.com.ua/shho-take-subkultura.html> (дата звернення: 27.02.2025).
22. Які особливості застосування та принципи медіації? | Безоплатна правнича допомога. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/yaki-osoblyvosti-zastosuvannya-ta-pryncypy-mediacyyi/> (дата звернення: 07.04.2025).